

Verdere reductie van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers van het mbo

Managementsamenvatting

Concept, 24 juni 2021

Annet Jager en Erik Keppels, KBA Nijmegen

1.1 Aanleiding onderzoek

In 2013 waren er signalen uit het veld over een 'dreigende marginalisering' van het onderwijs in de Duitse taal en cultuur in het mbo. Het door KBA Nijmegen in opdracht van de Lerende Euregio uitgevoerde onderzoek bevestigde destijds de toen aanwezige signalen¹. In de periode 2009-2013 was er sprake van een forse reductie van de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers doordat taaleisen vervangen waren door Engels of doordat taaleisen in bepaalde kwalificatiedossiers in zijn geheel waren komen te vervallen. Kwalitatief gezien werd bovendien een reductie in de ERK-niveaueisen van de taalvaardigheid geconstateerd.

Na de destijds opgevangen signalen is de Stichting 'Duits in de Beroepscontext' opgericht en zijn keuzedelen Duits ontwikkeld. Nu worden opnieuw signalen opgevangen dat de positie van Duits als tweede moderne vreemde taal in het mbo verder onder druk staat. Zo merken bij de stichting betrokken leraren Duits op dat steeds minder studenten het vak Duits volgen.

Onderzoeksvragen

In dit kader heeft KBA Nijmegen in opdracht van de Stichting 'Duits in de Beroepscontext' een vervolgonderzoek naar de ontwikkeling van de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in kwalificatiedossiers uitgevoerd. In vervolg op het onderzoek uit 2013 is onderzoek gedaan naar de feitelijke verandering van de aanwezigheid van en de gestelde taalvaardigheidseisen voor Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers (onderzoeksvragen 1 en 2). Aanvullend is onderzocht wat hiervan de achtergronden zijn en wat op korte termijn nog verder te verwachten is ten aanzien van de positie van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers (onderzoeksvraag 3).

¹ Jager, A. & J. Frietman (2013). *Duits in het gedrang? De analyse van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de bestaande en herziene kwalificatiedossiers van het mbo*. Nijmegen, augustus 2013.

1. In hoeverre is er sprake van een kwantitatieve reductie in de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de actuele kwalificatiedossiers ten opzichte van de eindstand zoals in het onderzoek van 2013 weergegeven?
2. In hoeverre is er sprake van een kwalitatieve reductie in het niveau van de taaleisen van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de actuele kwalificatiedossiers ten opzichte van de eindstand zoals in het onderzoek van 2013 weergegeven?
3. Wat is de argumentatie van de sectorkamers van SBB bij eventuele aanpassingen in recente kwalificatiedossiers ten aanzien van Duits als (tweede) moderne vreemde taal en wat zijn de plannen en argumentatie voor de komende (pakweg drie) jaren ten aanzien van eventuele aanpassingen in kwalificatiedossiers over Duits als (tweede) moderne vreemde taal?

1.2 Het onderzoek

94 kwalificaties waar in 2012-2013 Duits gespecificeerd was (56) of waarin een tweede moderne vreemde taal (38) was opgenomen (maar waarin Duits niet gespecificeerd was) zijn in het onderzoek vergeleken met de meest recente versie van equivalente kwalificaties in 2021. Tevens zijn deze kwalificaties onderzocht naar de ontwikkeling van de gestelde indicatieve ERK-niveaueisen.

Medewerkers van het team Kwalificeren & Examineren van SBB zijn geïnterviewd over de taalkundige synchronisatie van de kwalificatiedossiers in de tweede helft van 2015 en in 2016 en onderhoud aan en herziening van kwalificatiedossiers in relatie tot moderne vreemde talen vanaf 2018.

1.3 Conclusies

Kwantitatieve reductie van Duits?

Er is sprake van een (verdere) kwantitatieve reductie van de aanwezigheid van Duits als (tweede) moderne vreemde taal in de kwalificatiedossiers. De reductie kan worden getypeerd als fors. Bij veranderingen wordt meestal alleen nog Engels als moderne vreemde taal aangegeven, zijn er geen eisen meer of is er alleen sprake van een moderne vreemde taal.

Kwalitatieve reductie van Duits?

De analyses ten aanzien van het indicatieve niveau van de taalvaardigheidseisen wijzen op een stevige kwalitatieve reductie van het Duits. Die reductie is vooral het gevolg van het synchroniseren van de verantwoordingsinformatie aan de inhoud van de kwalificatiedossiers in 2015-2016. Bij de synchronisatie is niet bewust ingezet op een verlaging dan wel verhoging van de eisen.

Argumentatie en plannen voor aanpassingen kwalificatiedossiers in relatie tot Duits?

Inhoudelijke aanpassingen aan kwalificatiedossiers gebeurt door middel van het proces dat onderhoud wordt genoemd. Onderhoud gebeurt gemiddeld elke vijf jaar en in 2018 is SBB gestart met een nieuwe onderhoudsronde. Bij onderhoud aan en herziening van kwalificatiedossiers wordt de beheersing van een moderne vreemde taal in expertgroepen expliciet aan de orde gesteld. Het adviesbesluit over de beheersing van een moderne vreemde taal is uiteindelijk een resultaat van het (overeenstemming)proces binnen de expertgroep tussen de

vertegenwoordigers van onderwijs en bedrijfsleven. Hoewel helder is hoe het proces tot onderhoud en aanpassing van kwalificatiedossiers verloopt, is niet helder in welke mate daar (uitgebreide) informatie over de behoefte van Duits voor een beroep aan ten grondslag ligt. Er zijn geen aanwijzingen dat Duits an sich minder belangrijk voor de beroepscontext wordt geacht dan voorheen. De uitkomst van de aanpassingen in de onderhoudsronde is wel duidelijk: een reductie van de aanwezigheid van Duits en andere moderne vreemde talen als taaleis in de kwalificatiedossiers. En deze uitkomst lijkt samen te hangen met de tendens in expertgroepen om aan de hand van keuzedelen meer ruimte te laten aan scholen voor de invulling van taalonderwijs en de wensen en eisen van de regio en voor de student voor de keuze voor eventueel taalonderwijs.

Beschouwing

De besluiten die met het onderhoud van kwalificatiedossiers worden gemaakt zorgen onbewust dat de positie van Duits in het mbo verder in het gedrang komt. De reductie van Duits in de kwalificatiedossiers zorgt ervoor dat het feitelijke aanbod van Duits als vak steeds vaker een keuze van de school zelf, al dan niet in keuzedelen, en van de student wordt. Aangezien de - over het algemeen verlaagde - ERK-taalniveaus indicatief en niet voorschrijvend zijn is het niveau van Duits afhankelijk van of en hoe scholen deze vertalen naar het onderwijs.

Dat maakt de positie van Duits kwetsbaar, te meer gezien de overweldigende concurrentie van andere keuzedelen (medio 2019 bieden mbo-scholen in totaal zo'n 1.000 keuzedelen aan), de neiging om meer generieke keuzedelen aan te bieden vanwege redenen van organiseerbaarheid en beheersbaarheid, en de verwachte voorkeur bij opleidingsteams en studenten voor vakinhoudelijke keuzedelen boven Duits. Dit beeld zou passen bij de signalen vanuit de Stichting 'Duits in de Beroepscontext' dat steeds minder studenten het vak Duits volgen. Nader onderzoek naar de werkelijke aandacht en keuze voor Duits in het onderwijs en het omgaan met de indicatieve niveaueisen zou hier meer licht op kunnen laten schijnen.'